

آزمون حضوری
شماره شش

رشته انسانی
پایه یازدهم

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

این مرورنامه، ویژه مباحث جدید آزمون است. مرورنامه مباحثی که در آزمون‌های قبل به آن‌ها پرداخته شده، در پنل کاربری شما قابل دریافت است و در این فایل از تکرار آن پرهیز شده است.

نام درس	مباحث	از صفحه	تا صفحه	مؤلف	ویراستار
علوم اجتماعی	درس ۱۳ تا ۱۵ صفحه ۱۰۴ تا انتها	۲	۸	محمدابراهیم مازنی	سعید ستوده‌مهر

♦♦ درس ۱۳ یازدهم: سرآغاز بیداری اسلامی ♦♦

- غرب متجدد، زمانی با جهان اسلام روبه‌رو شد که قدرت‌های سیاسی جهان اسلام، با وجود رعایت ظواهر اسلامی، استبدادهای قومی و قبیله‌ای بودند و عالمان دینی، اغلب براساس ضرورت حفظ امنیت با آن‌ها تعامل می‌کردند.
- فقاقت و عدالت اغلب در حاشیه مناسبات قدرت‌های قومی باقی مانده بودند. دولت‌های کشورهای مسلمان نیز به میزان دوری از سنت‌های دینی و اسلامی، آسیب‌پذیری بیشتری در برابر کشورهای غربی پیدا می‌کردند.
- قدرت نظامی، سیاسی، اقتصادی و جاذبه‌های دنیوی کشورهای غربی، دولتمردان کشورهای اسلامی را مرعوب و شیفته فرهنگ غرب می‌ساخت و این مسئله، عزت و استقلال کشورهای اسلامی را تضعیف می‌کرد.
- از ابتدای رویارویی جهان اسلام با غرب متجدد، جریان‌های فکری و اجتماعی متفاوتی در جهان اسلام شکل گرفت. نخستین بیدارگران اسلامی، روشنفکران غرب‌گرای کشورهای اسلامی و روشنفکران چپ کشورهای اسلامی، نمونه‌هایی از این جریان‌ها هستند که در این درس مورد بررسی قرار می‌گیرند.

♦♦ نخستین بیدارگران اسلامی ♦♦

ویژگی‌ها	<p>(۱) کسانی بودند که به خطر جوامع غربی و شیوه برخورد دولت‌های اسلامی در برابر غرب، توجه کردند و حرکت‌ها و جنبش‌هایی را در مقابله با غرب به وجود آوردند.</p> <p>(۲) به خطر کشورهای غربی برای جوامع اسلامی توجه داشتند و خواستار استقلال اقتصادی و سیاسی جوامع اسلامی بودند.</p> <p>(۳) به دنبال اصلاح رفتار دولت‌ها در کشورهای اسلامی بودند.</p> <p>(۴) بیداری را بازگشت به اسلام و عمل به آن می‌دانستند.</p> <p>(۵) بسیاری از آنان وحدت امت اسلامی و عزت جهان اسلام را دنبال می‌کردند و قومیت‌های مختلف را درون امت واحد اسلامی به رسمیت می‌شناختند.</p>	
نمونه‌های فعالیت	<p>● حضور فعال عالمان دینی در مقابله با روسیه تزاری</p> <p>● تدوین رساله‌های جهادیه</p> <p>● اصلاحات امیرکبیر</p> <p>● حکم میرزای شیرازی در تحریم تنباکو</p>	در ایران
نگاه آن‌ها نسبت به غرب	<p>در جهان اسلام</p> <p>● با وجود رویکرد اعتراض‌آمیز به غرب، از فرهنگ غرب شناخت عمیقی نداشتند. آن‌ها خطر غرب را بیشتر در سلطه‌گری و قدرت سیاسی و اقتصادی آن می‌دیدند.</p> <p>● برخی از آنان، دوری مسلمانان از عمل به اسلام را عامل ضعف جوامع اسلامی می‌دانستند و گمان می‌کردند دلیل قدرتمندی جوامع غربی این است که عملکرد آن‌ها اغلب همان است که مورد توجه اسلام نیز می‌باشد.</p>	

منورالفکران و روشنفکران غرب‌گرا

با شکل‌گیری استعمار و نفوذ دولت‌های غربی در کشورهای اسلامی، جریان اجتماعی دیگری به موازات نخستین بیدارگران اسلامی شکل گرفت.

نسل اول ← منورالفکران
نسل دوم ← روشنفکران (طرفداران چپ)

– منورالفکران غرب‌گرای کشورهای اسلامی –

- ← شیفته فرهنگ غرب بودند و نسبت به کشورهای استعمارگر احساس خطر نمی‌کردند، بلکه حضور سیاسی و اقتصادی آنان را فرصت می‌دانستند.
- ← خواستار اصلاح رفتار دولت‌ها در کشورهای اسلامی بودند. (شبهات با نخستین بیدارگران اسلامی)
- ← بیداری را بازگشت به اسلام نمی‌دانستند بلکه بیداری را در تقلید از رفتار فرنگیان می‌دیدند.
- ← مفهوم امت و ملت اسلامی برای آن‌ها بی‌معنا یا منفور بود و در مقابل، به ناسیونالیسم که اندیشه سیاسی قوم‌گرایانه غرب متجدد بود، روی آورده بودند.
- ← منورالفکران غرب‌گرا مورد حمایت دولت‌های استعمارگر غربی بودند و این دولت‌ها به کمک آنان توانستند از موفقیت بیدارگران اسلامی جلوگیری کنند.
- ← حکومت منورالفکران غرب‌گرا در کشورهای اسلامی، استبداد استعماری را به دنبال داشت.
- ← نمونه‌ها ← آتاتورک در ترکیه، رضاخان در ایران و امان‌الله‌خان در افغانستان، سه نمونه از قدرت‌های سکولاری‌اند که آرمان‌های منورالفکران غرب‌زده را با حمایت‌های دولت‌های غربی دنبال می‌کردند.

ویژگی‌های نسل اول روشنفکران
غرب‌گرای کشورهای اسلامی

– روشنفکران چپ در کشورهای اسلامی –

نسل اول غرب‌گرایان جوامع اسلامی، با اتکا به قدرت‌های استعماری می‌کوشیدند مظاهر دینی و اسلامی را از بین ببرند و ساختارهای اجتماعی پیشین را حذف و ساختارهای اجتماعی جدیدی ایجاد کنند.	نحوه پیدایش
در هم ریختن نظم پیشین به بهانه رسیدن به جایگاه کشورهای غربی انجام شد، اما در عمل، این کشورها هم‌چنان در جایگاه کشورهای پیرامونی و استعمارزده باقی ماندند. این مسئله باعث اعتراض برخی از نخبگان غرب‌گرای این کشورها شد. نخبگان غرب‌گرایی که به عملکرد نسل اول روشنفکران معترض بودند، نسل دوم روشنفکران را شکل دادند.	
۱) تحت تأثیر جریان‌های چپ (سوسیالیستی و کمونیستی) در کشورهای اروپایی بودند. ۲) اعتراض آن‌ها به روشنفکران نسل اول، به دلیل گریز آنان از اسلام یا اسلام‌ستیزی آنان نبود، بلکه از نوع اعتراضاتی بود که طی قرن بیستم در کشورهای غربی نسبت به عملکرد اقتصادی نظام‌های لیبرالیستی و سرمایه‌داری شکل می‌گرفت. ۳) حرکت‌های اجتماعی روشنفکران چپ، در چهارچوب اندیشه‌های ناسیونالیستی، سوسیالیستی و مارکسیستی بود. حرکت‌های اعتراض‌آمیز روشنفکران چپ کشورهای مسلمان، اغلب مورد حمایت بلوک شرق قرار می‌گرفت.	ویژگی‌ها
۱) برخی از آنان، آشکارا اندیشه‌های غیرتوحیدی را مطرح می‌کردند. ۲) برخی دیگر از رویارویی مستقیم با باورهای دینی مردم خودداری می‌کردند؛ حتی گاهی اندیشه‌های خود را در پوشش دینی ابراز می‌کردند. (روشنفکری التقاطی چپ)	انواع جریان‌های روشنفکری چپ
تا پیش از فروپاشی بلوک شرق، روشنفکران چپ در کشورهای اسلامی جاذبه داشتند. با فروپاشی بلوک شرق، جاذبه‌های روشنفکری چپ در سطح جهان از بین رفت و این جریان در کشورهای اسلامی نیز جاذبه خود را از دست داد و غرب‌گرایان این جوامع، بار دیگر به اندیشه‌های لیبرالیستی غربی روی آوردند.	دوره فعالیت

♦♦ درس ۱۴ یازدهم: انقلاب اسلامی ایران، نقطه عطف پیداری اسلامی ♦♦

♦♦ انقلاب مشروطه ♦♦

– فرایند شکل‌گیری انقلاب مشروطه –

- **گام اول** ← نخستین بیدارگران اسلامی در ایران، جنبش‌هایی را برای اصلاح رفتار حاکمان و ساختار حکومت قاجار به وجود می‌آوردند.
- **گام دوم** ← تعامل عالمان شیعی با قاجار براساس «مقاومت منفی» بود.
- **تعریف** ← در مقاومت منفی، حاکمیت پادشاه، ظالمانه و غیرم مشروع دانسته می‌شود و همکاری سیاسی با آن، جز در حد واجبات نظامیه انجام نمی‌شود.
- **گام سوم** ← هنگامی که قاجار (به دلیل اثرپذیری از دولت‌های استعماری) به جای مقاومت در برابر بیگانگان به قراردادهای استعماری روی آوردند، «مقاومت منفی» به سوی «فعالیت رقابت‌آمیز» تغییر کرد.
- **تعریف** ← منظور از واجبات نظامیه اموری است که برای بقای زندگی احتمالی لازم است؛ مانند حفظ امنیت یا مقابله با دشمنان خارجی
- **گام چهارم** ← برخورد رقابت‌آمیز عالمان دینی با قاجار، حرکت اصلاحی بود. آن‌ها برای اصلاح برخی رفتارهای پادشاهان قاجار تلاش می‌کردند. جنبش تنباکو نمونه‌ای موفق از فعالیت رقابت‌آمیز اصلاحی است.
- **تعریف** ← منظور از فعالیت رقابت‌آمیز، ورود فعال به عرصه زندگی اجتماعی و سیاسی، نه در جهت تأیید قدرت حاکم و حمایت از آن، بلکه در رقابت با آن است.
- **گام پنجم** ← تجربه موفق جنبش تنباکو، فعالیت رقابت‌آمیز را از اصلاح رفتار به اصلاح ساختار تغییر داد و به «جنبش عدالتخانه» منجر شد.
- **گام ششم** ← جنبش عدالتخانه فقط به دنبال اصلاح کار یا رفتار خاصی از پادشاه نبود بلکه اصلاح شیوه زمامداری او را هدف قرار داده بود. این جنبش در پی تأسیس مجلسی بود که قوانین عادلانه الهی را تدوین کند و شاه را ملزم سازد که در چهارچوب این قوانین عمل کند. این حرکت، حاکمیت را از مدار استبداد به مدار عدالت منتقل می‌کرد. جنبش عدالتخانه از آن جهت که ساختار سیاسی جامعه را تغییر می‌داد، یک انقلاب اجتماعی بود.
- **گام هفتم** ← مشکل عدالتخانه این بود که رفتار عادلانه را به کسانی تحمیل می‌کرد که با معیارهای الهی به قدرت نرسیده بودند. آن‌ها قدرت را با شمشیر قوم و عشیره یا حمایت دولت‌های استعمارگر به دست آورده بودند؛ عالم به عدالت نبودند و عمل به عدالت نیز به قدر کافی در شخصیت آن‌ها نهادینه نشده بود.

نکته

منظور از عالمان دینی از مشروطه با منورالفکران تفاوت داشت. منظور عالمان مسلمان از مشروطه، مشروط کردن حاکمیت به احکام عادلانه الهی بود اما منورالفکران مشروطه را نوعی حاکمیت سکولار مانند دولت انگلستان می‌دانستند. در جریان انقلاب مشروطه، نزاع و رقابتی سخت بین بیدارگران اسلامی و منورالفکران غرب‌گرا به وجود آمد که پس از دو دهه کشمکش، با حضور قدرت‌های استعماری و دخالت انگلستان، به نفع جریان منورالفکران پایان یافت. حاکمیت منورالفکران در ایران به استبداد استعماری رضاخان ختم شد.

- **گام پنجم** ← رهبران دینی پس از شکست در مشروطه، از موضع فعالیت رقابت‌آمیز به موضع مقاومت منفی بازگشتند. این موضع در مرجعیت شیعه تا شروع انقلاب اسلامی ادامه یافت.

– مقایسه مقاومت منفی، فعالیت رقابت‌آمیز اصلاحی و انقلاب اجتماعی –

فعالیت اجتماعی - سیاسی	ویژگی	نمونه تاریخی
مقاومت منفی	همکاری با حاکم نامشروع در حد واجبات نظامیه	تدوین رساله‌های جهادیه
فعالیت رقابت‌آمیز اصلاحی	اصلاح رفتار حاکمان یا ساختار حکومت	جنبش تنباکو
انقلاب اجتماعی	تغییر ساختار سیاسی	جنبش عدالتخانه، انقلاب مشروطه

انقلاب اسلامی ایران

وضعیت زمان وقوع این انقلاب

- امام خمینی انقلاب را هنگامی آغاز کرد که شاه تحت حمایت دولت‌های غربی بود و مأموریت حفظ امنیت منطقه را به عهده داشت. روشنفکران چپ نیز از صحنه رقابت‌های سیاسی داخلی کشور حذف شده بودند.
- امام خمینی به عنوان یک مرجع دینی، مردم و عالمان را از موضع مقاومت منفی به فعالیت رقابت‌آمیز بازگرداند. این فعالیت رقابت‌آمیز، با اعتراض به کاپیتولاسیون و رفتار استعماری شاه آغاز شد ولی در حد یک حرکت اصلاحی نماند و به صورت یک حرکت انقلابی درآمد که حذف شاهنشاهی و تحقق حکومت اسلامی را دنبال می‌کرد.
- انقلاب اسلامی، بازگشت مردم ایران به حرکت ناتمامی بود که در مشروطه آغاز کرده بودند. این بازگشت با هزینه نزدیک به صد سال تجربه تاریخی انجام می‌شد؛ تجربه رقابت با منورالفکران غرب‌گرا، استبداد استعماری و روشنفکرانی که در حاشیه بلوک شرق و غرب عمل می‌کردند.

مقایسه این انقلاب با انقلاب‌های آزادی‌بخش قرن بیستم

- قرن بیستم را قرن انقلاب‌های آزادی‌بخش می‌دانند. در این قرن، انقلاب‌ها و جنبش‌های آزادی‌بخش در بسیاری از کشورهای جهان سوم در آفریقا، آسیای جنوب شرقی و آمریکای لاتین شکل گرفتند.
- انقلاب اسلامی، آخرین انقلاب قرن بیستم است.

انقلاب‌ها	انقلاب‌های آزادی‌بخش قرن بیستم	انقلاب اسلامی ایران
شباهت‌ها و تفاوت‌ها	شباهت	
شباهت	انقلاب‌ها و جنبش‌های آزادی‌بخش قرن بیستم و همچنین انقلاب اسلامی ایران، همگی جهت‌گیری ضداستعماری داشتند و در جهت از بین بردن سلطه سیاسی کشورهای غربی عمل می‌کردند.	
تفاوت اول	اغلب در مقابل بلوک غرب شکل می‌گرفتند و مورد حمایت بلوک شرق بودند.	به هیچ‌یک از دو بلوک وابستگی نداشت و از آغاز، جهت‌گیری ضدآمریکایی، ضدصهیونیستی و ضدمارکسیستی خود را اعلان کرد.
تفاوت دوم	اغلب با جنبش‌های چریکی گروه‌ها و احزاب مختلف شکل می‌گرفتند.	یک انقلاب فراگیر مردمی با مرجعیت و رهبری دینی بود و همه اقشار و گروه‌های جامعه را در بر گرفت.
تفاوت سوم	در چهارچوب نظریه‌ها و مکاتب چپ شکل می‌گرفتند که برای حل بحران‌های جهان غرب به وجود آمده بودند.	از آموزه‌های اسلامی بهره می‌برد و به فلسفه‌ها و مکاتب سیاسی غرب تعلقی نداشت.
تفاوت چهارم	در مقابله با استعمار قدیم و حذف کارگزاران مستقیم غرب موفق می‌شدند، ولی در قطع وابستگی اقتصادی و فرهنگی توفیقی نداشتند؛ به همین سبب، استعمار با دست کارگزاران این انقلاب‌ها، در چهره استعمار نو بازمی‌گشت. این انقلاب‌ها نتوانستند جایگاه کشورشان را از حاشیه قطب‌های سیاسی و اقتصادی جهان خارج کنند.	فقط یک انقلاب سیاسی نبود، بلکه هویتی فرهنگی و تمدنی داشت. این انقلاب بیرون از قطب‌بندی سیاسی شرق و غرب، یک قطب‌بندی جدید فرهنگی به وجود آورد و خود در کانون قطب فرهنگی جهان اسلام قرار گرفت.

♦♦ درس ۱۵ یازدهم: افق پیداری اسلامی ♦♦

♦♦ ماهیت انقلاب اسلامی ایران ♦♦

انقلاب اسلامی ایران، در چهارچوب آرمان‌ها و ارزش‌های سکولار جهان غرب قرار نداشت، بلکه از متن فرهنگ اسلامی برمی‌خاست و برای حفظ هویت اسلامی و تأمین حقوق ازدست‌رفته امت اسلامی شکل گرفته بود ← به همین دلیل انقلاب اسلامی نخستین انقلابی بود که بعد از انقلاب فرانسه اتفاق می‌افتاد، زیرا هیچ‌یک از انقلاب‌هایی که پس از انقلاب فرانسه رخ داده بودند، یک انقلاب جدید نبودند بلکه همه در جهت بسط و گسترش انقلاب فرانسه بودند.

– جایگاه انقلاب اسلامی ایران در جهان دوقطبی قرن بیستم –

● در جهان دو قطبی قرن بیستم، هویت جنبش‌ها، انقلاب‌ها و کشورها براساس جایگاه و اهمیتشان برای یکی از دو قطب جهان (یعنی بلوک شرق یا غرب) شناسایی می‌شد. بر این اساس:

◀ انقلاب اسلامی ایران اهمیت می‌یافت ← زیرا یک نظام سیاسی وابسته به بلوک غرب (پهلوی) را هدف قرار داده بود.

◀ از اهمیت انقلاب اسلامی ایران کاسته می‌شد ← زیرا چون به بلوک شرق وابسته نبود. از نظر دولتمردان آمریکا، انقلاب اسلامی به دلیل این‌که با بلوک شرق ارتباط برقرار نمی‌کرد، توان مقاومت نداشت، نمی‌توانست تداوم یابد و دیر یا زود، بار دیگر، دست نیاز به سوی بلوک غرب دراز می‌کرد.

– مقایسه انقلاب اسلامی ایران با انقلاب‌های فرانسه و روسیه –

● با آرمان‌ها و ارزش‌های مدرنی شکل گرفت که پس از رنسانس به وجود آمده بودند. ● این انقلاب ابتدا در خاستگاه خود، فرانسه، گرفتار مشکلاتی شد اما به زودی به صورت سلسله انقلاب‌های ۱۸۳۰م. و ۱۸۴۸م. حیاتی مجدد یافت و همه کشورهای اروپایی را فراگرفت.	انقلاب ۱۷۸۹ فرانسه
● به دلیل رویکرد چپ و سوسیالیستی با دیگر انقلاب‌های اروپایی تفاوت داشت. ● به دلیل سکولاربودن، درون فرهنگ غرب قرار می‌گرفت.	انقلاب ۱۹۱۷ روسیه (انقلاب کمونیستی)
با الگوگرفتن از فقه اجتماعی و سیاسی شیعی، از منظر دینی و فرهنگی به شناخت بحران‌ها و چالش‌های جهان اسلام پرداخت و با بازگشت به هویت اسلامی، فرصت جدیدی را برای جهان غرب، جهت حل بحران‌های معرفتی و معنوی آن پدید آورد.	انقلاب اسلامی ایران

تأثیرات انقلاب اسلامی ایران بر جهان اسلام

دولتمردان و روشنفکران جهان اسلام قبل از انقلاب اسلامی ایران، اغلب مسائل و مشکلات جوامع خود و جهان اسلام را با یکی از دو رویکرد زیر می‌دیدند:

(الف) در رویکرد اول (نسل اول روشنفکران)، مسائل جهان اسلام از نوع مشکلاتی بود که در اثر عقب‌ماندگی تاریخی از جوامع غربی پیش آمده بود.

(ب) در رویکرد دوم (نسل دوم روشنفکران)، مسائل جهان اسلام از نوع مشکلاتی بود که لیبرالیسم غربی به وجود آورده بود. کسانی که این رویکرد را داشتند، از موضع اندیشه‌های مارکسیستی و سوسیالیستی با غرب مبارزه می‌کردند.

● مهم‌ترین پیامدهای انقلاب اسلامی در جهان اسلام عبارت‌اند از:

۱) تأثیرگذاری در مسئله فلسطین

تا پیش از انقلاب اسلامی، هر یک از ده‌ها کشور بزرگ و کوچک مسلمان با گرایش به یکی از دو رویکرد گفته‌شده، در حاشیه بلوک شرق یا غرب قرار می‌گرفتند و چگونگی برخوردشان با مسائل مهم جهان اسلام از جمله مسئله فلسطین، تحت تأثیر همین قطب‌بندی بود.

کشورهای زیر نفوذ بلوک غرب	دولت غاصب اسرائیل را به رسمیت می‌شناختند و یا با آن سازش می‌کردند.
کشورهای زیر نفوذ بلوک شرق	جبهه پایداری و مقاومت را تشکیل می‌دادند. گروه‌های مبارز فلسطینی ناگزیر به بلوک شرق می‌پیوستند. بعضی از این گروه‌های فلسطینی هویت مارکسیستی و بعضی دیگر اندیشه‌های ناسیونالیستی داشتند.

انقلاب اسلامی ایران، الگوی نوینی در برابر امت اسلامی قرار داد و افق جدیدی را به روی جهان اسلام گشود. انقلاب اسلامی با بازگشت به اسلام و اتکا به فقه سیاسی و اجتماعی شیعی، مسئله اسرائیل را مسئله جهان اسلام مطرح کرد.

۲) تأثیر در حرکت‌ها و جنبش‌های اسلامی در جهان اسلام؛ از جمله شکل‌گیری انتفاضه و جنبش‌های جدید اسلامی در فلسطین، جهاد اسلامی افغانستان در برابر حکومت وابسته به بلوک شرق، تشکیل جبهه نجات اسلامی در الجزایر و پیروزی اسلام‌گرایان در انتخابات ۱۹۹۰ م. این کشور جنبش‌ها و انقلاب‌های گسترده مردم در کشورهای عربی از سال ۱۳۸۹ ه.ش؛ که تاکنون به سقوط قدرت‌های سیاسی در چهار کشور عربی منجر شد است (مهم‌ترین پیامد). دولت‌های غربی تلاش کردند تا این انقلاب‌ها را بخشی از فرایند غربی‌شدن کشورهای عربی معرفی کنند و از همین‌رو آن را بهار عربی نامیدند، اما این انقلاب‌ها حکایت از بیداری اسلامی دارند.

۴) انقلاب اسلامی ایران، بیداری اسلامی را از سطح نخبگان به سطح عمومی مردم منتقل کرده است.

جغرافیای فرهنگی جهان جدید

- انقلاب اسلامی ایران
- در ایران رخ داد اما از ذخایر معرفتی شیعی استفاده کرد.
  - آرمان‌ها، ارزش‌ها و رسالت خود را به حل چالش‌های جامعه ایران یا شیعیان جهان محدود نکرد.
  - براساس آموزه‌های اسلامی، از عزت و اقتدار جهان اسلام پاسداری می‌کرد، دفاع از محرومان و مستضعفان جهان را وظیفه خود می‌دانست، فطرت الهی همه انسان‌ها را مخاطب پیام خود قرار می‌داد و حل مشکلات معرفتی و معنوی بشر را رسالت خود می‌دید.
  - در شکل‌گیری یا گسترش اندیشه‌های پسامدرن، به وجود آمدن رویکرد دینی و معنوی به زندگی اجتماعی، در جوامع غربی، از دست رفتن اعتبار ارزش‌ها و آرمان‌های پس از رنسانس و شکل‌گیری نظریه‌های افول سکولاریسم مؤثر بود.
  - موقعیت استوار دو قطب سیاسی قرن بیستم را در هم ریخت و قطب‌بندی جدیدی را به جهان تحمیل کرد.
  - مقاومت انقلاب اسلامی ایران در دهه نخست پیدایش آن نشان داد بلوک شرق، تنها رقیب بلوک غرب نیست و موقعیت جهان اسلام را به عنوان یک قطب فرهنگی تثبیت کرد.

نظریه پایان تاریخ از فوکویاما	فروپاشی بلوک شرق را به شکل‌گیری نظم نوین جهانی بر مدار یک قطب واحد معنا می‌کرد. موفقیت انقلاب اسلامی ایران و پیامدهای جهانی‌اش باطل بودن این نظریه را نشان داد.
نظریه جنگ تمدن‌ها از ساموئل هانتینگتون	این نظریه شکل‌گیری قطب‌بندی جدید فرهنگی تمدنی را می‌پذیرفت ولی از یک سو دیگر تمدن‌ها را در عرض تمدن اسلامی قرار می‌داد و جایگاه مهم و منحصربه‌فرد انقلاب و فرهنگ اسلامی را نادیده می‌گرفت و از سوی دیگر با طرح جنگ تمدن‌ها، رویکرد خصمانه جهان غرب را به جنبش‌های اسلامی توجیه می‌نمود و از این طریق، هراسی را که پس از جنگ جهانی دوم نسبت به بلوک شرق وجود داشت، متوجه جهان اسلام می‌کرد.

● دنیای غرب برای نیازهای اقتصادی و سیاسی ناگزیر است با حرکت مستقلى که در جهان اسلام شکل گرفته مقابله کند و به همین منظور فعالیت‌های زیر را انجام می‌دهد:

- (۱) مقابله نظامی و سیاسی مانند آنچه در افغانستان و عراق رخ داده است.
- (۲) محاصره و تحریم اقتصادی از طریق سازمان‌های بین‌المللی مانند آنچه در ایران انجام می‌شود.
- (۳) تبلیغ معنویت‌های کاذب و سکولار در کشورهای غربی برای پرکردن خلأ معنوی فرهنگ غرب.
- (۴) ارائه تصویری خشن و غیرعقلانی از فرهنگ اسلامی از طریق سازماندهی و شکل‌گیری جریان‌های تروریستی وهابی.
- (۵) ارائه تصویری سکولار از اسلام و حمایت از اسلام آمریکایی در مقابل انقلاب اسلامی.
- (۶) جنگ رسانه‌ای همه‌جانبه در برابر حرکت فرهنگی جهان اسلام.
- (۷) ایجاد اختلافات فرقه‌ای و مذهبی برای تضعیف جهان اسلام.